

בענין מצוות תפילה
אריה ליבוביץ

I. Is there a mitzvah to daven? - ספר החינוך מצווה תלג counts it from several pesukim to show emunah that God is in total control.

A. Rambam. הלכות תפילה א: mitzvah each day, no set text.

1. Proofs to the Rambam - פרי חדש סימן פט - many places we are machmir on tefilah.

2. Maybe even according to Rambam the chiyuv is only at 20 ש"ת ארץ צבי ח"א סל"ד

B. Ramban. בעת צרה השגות לספר המצוות מצווה ה. - only mitzvah מפנני הרב - עת צרה just disagree how to define "עת צרה"

1. Really fundamentally agree - just disagree how to define "עת צרה"
2. This is part of mitzvah emunah and even applies to non-Jews - ש"ת אגרו"מ או"ח ח"ב סימן כה

C. Nafka minah - פרי מגדים בفتיחה להלכות תפילה - women, another mitzvah comes up, בין המשמות.

1. All agree that there is קיום דאוריתא - חידושי הגרא"ח תפילה ד:א.

a. This explains how there can be נשיית כפים אותן א' - עמק ברכה נשיאת כפים אותן א'

b. ש"ת יב"א ח"ג סימן ח' אות ב'

c. תפילה דברנן sounds like ברכת כהנים for תפילה you - מג"א קכחים

i. if R' Chaim is right the Magen Avraham should be wrong עמק ברכה שם אותן ד'

2. Proofs for Ramban.

a. The gemara constantly refers to תפילה as דברנן.

b. דברנן doesn't daven because it is דברני.

c. don't have to stop meal to daven because it is דברנן.

3. Problem with Rambam himself says רמב"ם הלכות תפילה יז.

4. Answering for Rambam.

a. all of the gemaras discuss where you already davened a brief tefilah or the תעשה. חכמים עקרו דבר מן התורה בשב ואל תעשה בסתmana פ"א ה"א

i. שאגת אריה סימן יד can't say they were because they didn't do the same for a bentching.

ii. should be same as ברכת המזון - שאג"א שם תפילה דברנן but are required מדאוריתא. The fact that the gemara distinguishes indicates that.

iii. should also be same as תפילה קריית שמע - שאג"א שם יוצא מדאוריתא.

b. Once the אבי עזר הלכות תפילה א: were instituted, the original mitzvah was taken away by the rabbis and it is now a מצווה דרבנן with a ברכות.

i. similar to not saying shema after chatzos because rabbis uprooted the דין תורה.

ii. similar to שולחנו בתוך הבית דף ג' regarding תוס' סוכה דף ג'

iii. although rabbis re-defined ברכת המזון, they only added on beracha but kept the original mitzvah in its place.

iv. this analysis is questionable because the rabbis may have defined how to do a mitzvah, but they didn't uproot the stringencies of דין תורה, just took away the ability to fulfill in the simple way. see description of concept in מנ"ח לאג.

II. Why no beracha?

A. This is a question even according to רמב"ן based on שבת דף כג.

B. Answers:

1. קבוע או - מג"א סימן קו ס"ק ד ואליה רבה קייא

כל המרבה הרי זה משובח because סיפור יציאת מצרים also explains

2. יוצא בהרהור you can be - פרי מגדים פתיחת להלכות תפילה

ביטול חמץ also explains

3. כונה not finished with the because you need מעשה because you need

4. הגדת מעשה נסים no beracha on beracha

a. explains havdala, kidush, bentsching, קידוש לבנה, סיפור יציאת מצרים, קריית שמע

1 - ספר החינוך מצוח תלג

לעבוד את השם, שנאמר [דברים י', כ'], אותו תעבוד, וככפלת זאת המצוה כמה פעמים, שנאמר [שמות כ"ג, כ"ה], ועבדתם את ה' אליהם, ובמקומות אחר אומר [דברים י"ג, ה'], אותו תעבודו, ובמקומות אחר ולעבדו בכל לבבכם [שם י"א, י"ג]. וכותב הרמב"ס ז"ל [בספר המצאות], אף על פי שמצוות זו היא מהמצוות הכלולות, כלומר שכוללות כל התורה, כי עבדות האל תכלול כל המצאות, יש בזו כמו כן פרט, והוא שיצונו האל להתפלל אליו, וכמו שאמרו בספר פיסקא דוחיה אם שמווע], ולעבדו בכל לבבכם, אי זו היא עבודה שבבל, זו תפלה. ובמשנתו של רבבי אליעזר בנו של

רבי יוסי הגלילי אמרו, מני לעיקר תפלה בתוך המצאות, מהכא, את ה' אליהיך תירא ואותו תעבוד. מרשפי המצואה מה שהקדמתה הרבה פעמים כי הטבות והברכות יחולו על בני אדם כפי פעולותם וטוב לבבם וכושר מחשבותם, ואזון הכל שבראמ חפש בטובותם והדריכם והצליחם במצוותיו היקרות שיוכו בהן, והודיעם גם כן ופתח להם פתח באשר ישיגו כל משאלותיהם לטוב, והוא שיבקשו ממן ברוך הוא אשר בידו ההסתפקות והיכולת כל חסרונו, כי הוא עינה את השמים לכל אשר יקרהו באמתו.

ומלבד ההודעה להם בזאת המדעה ציוס שישתמשו בה ויבקשו ממן תמיד כל צרכיהם וכל חפצם לבם, ומלבד השגת חפציו לבנו יש לנו זכות בדבר בהתעורר רוחנו וקבענו כל מחשבתו כי הוא האדון הטוב והמטיב לנו, וכי עינו פקוחות על כל דברינו. ובכל עת ובכל רגע ישמע עוקתנו אליו לא יום ולא יישן שומר ישראל, והאמינו במלכוותו ויכלטו מבלי שום צד פקופוק, וכי אין לפניו מונע ומעכב בכל אשר יחפוץ.

ואולם אין לנו בתורה בזאת המצואה זמן קבוע לעשotta, ומפני כן מספיקים רבותינו בעניין, הרמב"ס ז"ל כתוב בחבоро הגדל [פ"א מתפלה ה"ב] שמצוות היא להתפלל בכל יום. והרמב"ן ז"ל [בஹגוותי בספר המצאות מ"ע ה'] תפש עליו אמר שהتورה לא ציוננו להתפלל בכל יום וגם לא בכל שבוע ולא תמיד זמן בדף כל, ומתמיד יאמרו זרונים לברכה תפלה זרבנן, והוא במספק יאמר שהמצוות היא להתפלל ולזעוק לפניה האל ברוך הוא בעת הצרה. גם הרמב"ס ז"ל בעצמו כתוב שאין מני התפלות ולא מטיב התפלה מן התורה, ואין לתפלה זמן קבוע ביום מן התורה, אבל מכל מקום חייב התורה הוא להתחנן לאל בכל יום ולהזדמנות לפני כי כל המஸלה אליו והיכולת להשלים כל בקשה, ע"כ. וכן הדומה כי בהיות עיקר מצות התורה בכך ולא יותר, תקנו זרונים לברכה למי שהוא במקום סכנה ואיינו יכול לעמוד ולכין תפלה, כדי לצאת ידי חובהו במצבה התורה לומר צרכי עמך ישראל מרובי וכו', כמו שבא בסצת ברכות [כ"ט ע"ב]

2 - רמב"ס הלכות תפילה ונשיאות כפים פרק א הלכה א

מצוות עשה להתפלל בכל יום שנאמר ועבדתם את ה' אליהם, מפני השמואה למזו שעובדת זו היא תפלה שנאמר ועבדו בכל לבבכם אמרו חכמים אי זו היא עבודה שבבל זו תפלה, ואין מני התפלות מן התורה, ואין משנה התפלה הזאת מן התורה, ואין לתפלה זמן קבוע מן התורה.

3 - פרי חדש סימן פט ס"ק א'

עוד יצא לו לרבות מהא דאמרינו פ"ק דיוםא ודברת בס ולא בתפלה אלא דתפלה דאוריתא וכן גבי פועלים עושים בעודתנו אמרינו קוריון ק"ש ומתפלליין מעין י"ח אבל ברכת המוציא אין מברכין מכל דתפלה דאוריתא ועוד דחוינן שהחמיירו הרבה לעין תפלה יותר מק"ש לכמה דינים וכן היתה טלית של עור חגור על מתני מותר לקרות ק"ש ולתפלה עד שיכסה את לבו וכן בפ' אין עומדין החמיירו בתפילה הרבה ואי לא היה לייה עיקר

בדאוריתא לא הו"ל לאחמוריוcoli האי וכן בפרק מי שמו איה דתנן נשים חייבין בתפלה פריך עלה בגמרה פשיטיא ומשני מ"ד הוайл דכתיב ערב ובוקר וצררים במצבות עשה שהזמן גרמא דמי קמ"ל כלומר דיכון מדאוריתא אין לה קבוע ומנה כל היום דמחייבה ואם איתא דיליכא תפילה כלל מדאוריתא אמא מחייבי דאי מדרבן הא ה"ל מצבות עשה שהזמן גרמא ולא הול"ל למחייבינו אלא ע"כ דכיון דמדאוריתא מחייבי דהא לא תליא בזמנן גם מדרבן מחייב...>.

3א - ש"ת הארץ צבי ח"א סימן ל'

במשנה ברכות כ: דנים ועבדים חייבין בתפילה וכן קיימת לו בש"ע סימן קו סעיף ב' והמגן אברהם שם למד זכות על נשוי דידן שאין מתפללות ממשום שאמורויות בכל יום בבורך איזה בקשה ויוציאו בהזיה חותמת תפילה דאוריתא להרמב"ס ז"ל ואפשר שחייבנו ז"ל לא חייבים יותר והאחרונים פקפקו בדבריו. ונלע"ד סעד לדבריו דברי תפנות נגד תלמידין תקנות ותפילת רשות ממשום שהוא נגד איברין ופרדיס שאין מעכבי כפרה הנה דלמרדי מדמין להו לתלמידין ומה דחווי בתלמידין רשות גם בתפלה רשות וא"כ כיוון דמופרש בפ"ק דשקלים משנה ג' דנים ועבדים פטורים ממחצית השקל ואין ממשכנים אותו וא"כ פשוט דפטוריין הם מחובות קרבן תמיד המוטל על כל אחד מישראל וכעין זה כתוב רעכ"א סימן ט' לעניין תפילת מוסף. ממילא הה דפטוריין מתפילה והא דאיתא במתניתין הנ"ל דחייבות בתפילה היינו פ"א ביום ובקשה כד' כמ"ש מג"א אבל חלוק ג' תפילות לזמןיהם דזה נגד תלמידין תקנות זה אין לו עניין בנשים.

אך לכוארה יש סתירה לה מקטעים דג"כ אין ממשכנים אותו כדיatta פ"ק דשקלים שם ודעת הברטנורא דהינו בני ג' שנה הפחותים מבני כ' נקראים לעניין זה קטינים וכן דעת הירושלמי לפי גירסת הגרא ז"ל וכן הובא בגלגולן לירושלמי שם בשם רוחך הגadol ע"ש וכן מבואר ברשי' מנותות (מו): בד"ה שאינו שוקל עי"ש. וא"כ קשיא דפחותות בגין הערים יהיה פטור מותפילה ואילו במסנה ברכות כ' דאפשרו קטינים שהגיעו לחינוך חייבים בתפילה [אך דמשנה אין קושיא כ' כי"ל גם כן דהינו תפילה כל דהוא ולא ג' תפילות ביום אבל זה א"א לומר כלל דין יג שנה פטור מג' תפילות ביום כמובן] איברא דזוהה לא קשיא כ' כ' דשאני קטן מהווים חינוך משא"כ בנשים ל"ש חינוך דלulos לא יחייבו.

אך קשה בבני יג שנה דאו פקע חייב יnoch דאב וחיבור חינוך חותמת האב הוא ולא חותמת קטן עצמו כמ"ש רשי' ברכות מה. ועל עצמו לא מצינו חינוך א"כ יפטור או לממרי. איברא גם בזה אפשר לדחוק דכאן גם בגופיה יש חייב מצד חינוך כיון דבאותה הוא גדול וסופו להתחייב אך שינוי דחיקא לא משנינו ונולע"ד דהא דפחותות בגין הערים אין צורך ליתן מחלוקת השקל לצורך התלמידין אף דחייב בכל המצות לפמ"ש בס' לויית חן דוחות בגין כ' איינו בערבות, וללאורה כי על דברי מהא דआע"פ שיעצא מועיא ופירש"י מטעם ערבות והרי כל שהוא ב' יג שנה מועיא, הנה דהוא ג' כל בערבות אך בהא דआע"פ שיעצא מועיא יש עוד טעמים. עיין ריטל"א ר"ה לט. שلتג דלל שמהוביל נזכר חישב עם חבירו לנוף א' ע"ש. עוד יש טעם לנו לה לפמ"ש הכל' סימן תל' דשומע לעונה מטעם שליחות הוא ולתג הפרי מעדים בפ"כ דלפי זה הא דמי שעניינו מהויב בדור אינו מועיא הוא עיין אמריע סוף פרק כ' דגיטין אין העד נעשה שליח לקל' גט אישת מיד בעלה משום שאינה בטורות גיטין וכיודען הלא נמי לין דליתא בדנפשיה חיוב זה אינו נעשה שליח. וא"כ א"ט הא דआע"פ שיעצא מועיא דליון דמחויב בדור הוא וא"י בדנפשי' דבר זה אללא שיעצא שפיר נעשה שליח כמו דלל' אדם אף שאין לו אישת העהנין אם יעצא אינו מועיא למחדת טעם חדש זהה מראי'ש ברשות פרק שלשה שאכלו סימן לא דליון ודאסור להעת מעולם הזה בלא ברלה לא שייך להוציא [דלא שייך להוציא רק בנסיבות ולא באיסור] רק אם צריך לה המברך עיין שם ואם מפרטש"י שם מעז ערבות איזן קושיא לപמש"כ בטו"א סוף' ג' דר"ה להוציא דברי רשי' דהא דआע"פ שיעצא מועיא ל"ש רק במעטה דרבנן ומדרבען י"ל שייך ערבות גם משנת יג' ואילך דלעין וזה מצע להייפך דמן הטורה לילא לפניהם עור רק בקאי לערוי עני' דעהרא מ"מ מדרבען אסור כלל עני' כמו שלטענו הטעפות שבת ג' וה"ה להיפך במידה טובה מרובה לזנות את חברו בנסיבות הטילו חזיל' חיוב עליו לראות שחבירו קיים המעות אף במקום שאינו ערבית מה"ז וענין ערבות לחבר כל ישראל יחד כמ"ש המהר"ל דהינו טעמא דלא

נתערבו ישראל עד שעברו את הירדן מושום דסגולות ארץ ישראל לחבר ישראל יחד. ע"כ פחות מבן עשרים שאינו בערבות ואין לו חיבור עדין עם כל ישראל אין לו חלק בתמיד שהוא קרבן צבור קרבן צבור ההינו שכח חלקי הכלל יהיה מצורפין יחת ערמברן ר"פ ויקרא חילוק בין קרבן צבור לקרבן השוטפני ואפילו כל ישראל משתחפין בכרבון ל"ח ק"צ כל שאינו ע"י מחצית השקל הנה ذזה סגולת מחצית השקל לחבר כל חלק הכלל יחד ועי"ז נעשה ק"צ. פחות מבן כ' אינו יכול להתחדש עם הכלל ע"כ א"א שהיה לו חלק בק"צ. וכ"ז בק"צ ממש משא"כ תפלה שהוא חובת כל יחיד ואפילו מי שא"א לו להתפלל בצלבור חייב להתפלל ביחיד הנה ذזה חובת יחיד ע"כ גם פחות מבן כ' חייב כמו שחייב בכל המצוות

ובهائي ענינו ראייתי במדרש ממשי קפיטל א' סוד"ה דרש ר' תנחים מבן עשרים שנה ומעלה מחשבין לו עונתיו כמד"א מבן כ' שנה ומעלה וגוי מה עבדות עבדה לר' אמר אין עבדה אלא תפלה דכתיב עבדו את ה' ביראה משעה שהוא מתחשב לעבודה הוא מתחשב לעבירה [משמע דמשום הכי הוא בן עונשן מבן עשרים משום Dao הוא מתחשב לעבודה...]. משמע מזה זמן תפילה הוא רק מעשרות שנה ומעלה. ולהנ"ל יש טעם בכך זהה תפילה במקומות קרבן וקטן אינו שוקל כנ"ל. ולפי זה הא דפחות מבן עשרים חייב בתפילה הוא כמו קטן שחייב בתפילה וזה סמן גדול לדברינו. ולפי זה יצמה דין דאף דלרמב"ם דתפילה פ"א ביום דוריתא וספק התפלל בכל המעט לעת חוזר ומתפלל ההינו זוכה מבן עשרים ומעלה אבל בגין ג' יכול לעמאות תפילה דרבנן.

4 - השגות הרמב"ן בספר המצוות מצות עשה ה

כתב הרב המוצה החמשי שנצטוינו בעבודתו שני' ועבדתם את יי' אלהיכם וגוי' ואומר ולבבכם. אמר ז"ל ואע"פ שמצויה זו מן המצוות הכלולות לומר מר שאין נמנעות כמו שבארנו בעיקר הריביעי יש בו גם כן פרט והוא מצוה בתפלה ולשון ספרי ולבבדו זו תפלה ובמשנותו שלר' אליעזר בן שלר' יוסי הגלילי אמרו מניין לעיקר תפלה בתוך המצוות מהכא את יי' אלהיך תירא ואותו תעבוד ואמרו עבדו בתורתו עבדו במקשו כלומר לכלת שם להתפלל בו כמו שביאר שלמה. כל אלה דברי הרבה. ואין הסכמה בזיה. שכבר בארו החכמים בגמרא תפלה דרבנן כמו שאמרו בשלישי שלברכות (כא) אן לעניין בעל קרי שקורא קריית שמע וمبرך על המזון לאחריו ואינו מתפלל והעלו הטעם בזיה אלא ק"ש וברכת המזון דאוריתא תפלה דרבנן. ואמרו עוד (שם) ספק קרא ק"ש ספק לא קרא ק"ש חזור וקורא ק"ש ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חזור ומתפלל דק"ש דאוריתא תפלה דרבנן. ובגמר סוכה (לח) אן אמרו גבי תפלה זתנן ואם התחלו אין מפסיקין והקשו מלובב דקתני נוטל על שולחנו אלמא מפסיק והשיבו בדרך תימה Mai קושיא הא דאוריתא היא דרבנן. וכבר ראיינו בהלכות תפלה (רפ"א) אמר שחייב אדם מן התורה בתפלה בכל יום אלא שאין מניין התפלות ולא משינה התפלה מן התורה וכן כתוב בזיה המאמר במצו' עשיריות שזמני התפלה אינם מן התורה אבל חובת התפלה עצמה היא מן התורה. וגם זה איננו נכון בעיני. שבעל קרי מברך על המזון לאחריו מפני שהוא מזון חסיד הבורא ית' עליינו שיטבול אפילו עד שיטבול אלא מפסיק והשיבו בכל התפלל בשחרית ובמנחה נסתקפ בעצמו ספק התפלל ספק לא התפלל אם כן לפ' דבריו שלהרבר היה צריך לחזור ולהתפלל והם פסקו לעולם בכל ספק בתפלה שאינו חזור ומתפלל מפני שהיא מדרבנן. ואם איןנה מצוה בכל יום מתי תהיה החובה הזאת המוטלת עליינו מה"ת שיטבול יומם אחד בשנה או בכל ימיו פעם אחת. וכבר אמרו (סוף ר"ה) ברב יהודה דמתלטין יומין לתלtiny הוה מצלי, לפ' שהיה עוסק בתורה וסומך על מה שאמרו (שבת יא) אן חבירים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לך"ש ואון מפסיקין לתפלה, שהיא דרבנן לעולם. אלא ודאי כל עניין התפלה אינו חובה כלל אבל הוא ממדות חסיד הבורא ית' עליינו שושמע ועונה בכל קראינו אליו. ועיקר הכתוב ולבבדו בכל לבבכם מצות עשה שתהיה כל עבודתינו לאל ית' בכל לבבנו לבבונה רציה שלימה לשמו ובאיין הרהור רע, לא שנעשה המצוות בלא כונה או על הספק או לוי יש בהם תועלת. עניין ואהבת את יי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מاذך שהמצויה היא לאחוב את השם בכל לבך ונסתתקן באהבתו בנפשנו ובממונינו. ומה שדרשו בספריו (עקון) ולעבדו זה התלמוד ד"א זו תפלה אסמכתא היא או לומר שמקהל העובדה שנלמד תורה ושנתפלל אליו בעת הצרות ותהיינה עיניינו ולבנו אליו לבודו עניין עבדים אל-ID אדוניהם. וזה עניין שכותוב (בעהלותך יי' וכי תבואו מלחמה בארץכם על הוצר ארכטם והרעותם בחוצרות נזוכנותם לפני יי' אלהיכם והוא מצוה על כל צרה וצרה שתבא על הצלב לצעק לפניו בתפלה ובתרועה והוא העניין שבאר שלמה ע"ה כמו שכותוב) (מ"א ח דה"ב) ובהעذر השמים ולא יהיה מטר וכתיב רעב כי יהיה שדפו יר��ון ארבה חסיל כי יהיה כי יצר לו אויבו בארץ שעריו כל נגע כל מחלת כל תפלה כל תחנה אשר יהיה לכל האדים לכל עמק ישראל אשר דעו איש לבבו ופרש כבויו אל הבית הזה. וכבר דרשו עוד שם בספריו רב' אליעזר בן יעקב אומר ולבבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם מה תלמוד לומוד והלא כבר נאמר בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מاذך להלן לייחיד וכאן לצלבור כאן לטלמוד כאן למעשה. יאמר שנצטוינו לעבוד השם ית' בכל לבבנו בלמוד תורה ובעשית מצותיו. וכן זו שנייה שם ואותו

תעבודו עבדו בתורתו עבדו במקדשו פירשו לומר שיעבדו אותו בעבודת הקרבנות והשיר וההשתחואה שם מוסף על עבודה המצות. לפי שאמר הכתוב (ראה יג ה) אחרי יי' אלהיכם תלכו ואottonו תיראו ואת מצותיהם נשמרו ודרשו שם בספריו ואת מצותיהם נשמרו זו מצות עשה ובוקלו תשמעו ליתן לא תעשה בכל נביינו. הנה עשיית המצות כלן כבר נאם' ולכך דרשו ואottonו תעבודו בעבודת המקדש ואמרו בפיorsch כל הפסוק עבדו במקדשו לומר שצוה תחלת עבדו בתורתו כלומר בעשיית המצות כולן מರישה ذקרה וצוה עבדו במקדשו מן ואottonו תעבודו לומר כי זהה כלו תהיה עבדותינו שלימה אליו יתעלה. והנה הם מצות כוללות. אבל מפני שצוה אותן בפסוק בכל לבבכם בעניין חדש להיות כל לבבנו מיוחד אליו יתעלה בעניין עשיית המצות כאשר פירושתי יתכן שתבא המצווה הזאת בחשבון רמח' מצות עשה. ומן הטעם הזה יצא לא ימנו המצאות הכלולות מפני שכבר נמנעו בפרטן וכמו שלא נמנעה הכהן מצות פערמיים שלש בפרט אלא אחת כן לא נמנעה כפילון בכלל אלא לאחת. ואולם אם חדש בכפילון והוסיף בו עניין ראוי להמנות ימנו. ואם אולי יהיה מדרשם בתפלה עיקר מה'ת נמנעה אותו במניינו שלהרבר ונאמר שהיא מצוה לעת הצרות שנאמין שהוא יתרך ויתעת' שומע תפלה והוא המ细腻 מן הצרות בתפלה וזעקה. והבין זה:

5 - מפנימי הרב פרשת בהעלתך עם'

VIDOUHA MACHOLKAT HAREMBAH VOR HAREMBEN D'LARMBEN AIIN CHOBET HATEFILAH DAORIYTIA ALA BEUT ZERAH VEDAMSHU MOTON HAPSOKEIM VAILO LD'AT HAREMBEN HATEFILAH B'CAL YOM DAORIYTIA HIA. VEBBIOR PLOGOTTEM ZO CHTB H'R MRDCHI GIRON SHIHI B'SHEM RABNO (B'HDOROS ALLOL TASHNAH UM' K'A) SHORSH HAMACHOLKAT AMER HORIY'D HILI HOA BOZE SHLDAT HAREMBEN CHIK ADAM LERGISH B'CAL YOM SHOHOA CHI RAK B'CHASDZO SHL HAKBAH HAFOTACH AT YDIO VEMISHBEU L'CAL CHI RIZON VAMS YSGOR HAKBAH AT YDIO CHS VESLOM AIIN LOU KIOM AFPILO REGU ACHD. HOAIL VEMIZBOU SHL ADAM YICOL LEHATSONTO APIOA BN RUGU HARI YIS CHIOB HATEFIL B'CAL UT LERGISH HAT. ULINU LERGISH B'CAL ZOMN SHMEZBNO AIINYO YICIB B'CAL UT ANO B'TANAIM SHL "HZER HAZORR ATCCM". LFICK MZOTOT TEFILA HIA MADARUYITA B'CAL YOM VYOM.

HAREMBEN LEUMOT ZOT SOBER SHLA ALAD MUSGOL - AO ZOCHA - LERGASHA COZAT B'CAL YOM VEPFRAT AM B'AVOTHA UT HATMIYR ULIY' H'MACHSDIO VAIINU B'MEZAB "MIDY'DI" SHL "HZER HAZORR ATCCM". AMUN SHAHADOM SHROI B'MEZAB SHL ZERAH MIYDIT AIIN TZAA TEFILITO MN HLB VETGAU UD CISIA HOREHMIM ABEL RAK LEUT ASHER COZAT CHL CHIOB TEFILA MADARUYITA.

6 - שות'ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימנו כת

בעניין תפלה לבן נח אם יש לו מצוה ובעניין תפלה בעט זרה ח'ז' טבת תשכ'ג. מע'כ יידי הרה"ג מוהר"ר שלום ריווקין שליט"א.

הנה לעניין בן נח אם מחויב בתפלה, פשיט שאינו מחויב דהא לא נמנעו בהמצאות דחייבין בני נח בסנהדרין דף נ' וכן לא הווער ברמב"ס פ"ט ממלאכים שחושב ממצות דחייבין בני נח.

ולענין אם יש לו מצוה כשותפה להשיית נראת שיש לו כמופרש בקרא בישעה כי ביתין בית תפלה יקרה לכל העמים ופרש"י שם ולא לישראל בלבד, ואם הוא לגרים שיתגיגרו הא הם כישראל ממש וזה היה נקרא לישראל לבדים שכן ברור שקיים גם לבני נכר שלא נתגיגירו ומקיימים רק מצות שחייבין בני נח, וא"כ הרי הוא כמופרש שאף שפטורי מהתפלה מ"מ כשותפלים להשיית עשוין מצוה, דאל"כ איזה שבח הוא במא שיקרה בית תפלה לכל העמים אם אין להנכים שום מצוה בתפלתם. ומסתבר שהוא בחשיבות דעתינו מצוה ועשרה ובשער זה. ולהרמב"ס פ"י מליכים ה"ט שאסור לבן נח לחדש מצוה ולקאים בדעתו שמצוות על זה והוא דכתוב בה"י שבן נח שרצה לעשות מצווה משאר מצות התורה כדי לקבל שכר אין מונען אותו הוא כפי הרדב"ז שעשאה בידעה שאינו מצוה ע"ז אבל מ"מ רוצה לעשותה, יהיה גם בתפלה כן דמ"ש משאר מצות.

אבל נראה לע"ד דהוא רק לקבוע חיוב התפלל אף כשאין לו צורך מיוחד לבקש איזה דבר אבל כשותפה רק כewish לו צורך כגון לו חולה או שאין לו פרנסה הוא חייב ממש, ולא קשה ממה שלא החשיב זה למצוה מיוחדת בחויבי בני נח, משום דזה עיקר האמונה בהשיית שרך הוא הנוטן פרנסה והרופא חולמים וכשאינו בוטח על השית'ת ואינו מתפלל אליו הרי הוא כאינו מאמין בו ומאמין בדברים אחרים, ואמונה בהשיית אף שלא הווער זה במנין הז' מצות ודאי הוא מחויב להאמין, שהרי אף קיום כל הז' מצות אם לא עשאים מחמת שהשיית' צוה בהן בתורה, מפורש ברמב"ס ספר' ח שם שלא נחשבו כמקיימים ואני מחסידי אותה ע"י"ש, וא"כ בהכרח שמחוייב להאמין בהשיית' וגם שנתנו התורה, ומכיון הרי ורק מכך צרכי לבקש פרנסה ורפואה וכל דבר.

ופשוטו שאף הסוברים דתפלה הוא רק מדרבנן הוא רק לעניין להתפלל בכל יום להטהרת התורה להתפלל. ומפורש כן ברמב"ן בסה"מ מ"ע אבל כewish להאדם צורך מיוחד כמו בעט זרה יוזו שהוא חיוב מן התורה להתפלל.

סימן ה' עי"ש. ומ"כ הרמב"ן שם ומה שדרשו בספריו ולעבדו זו תפלה אסמכתא היא או לומר שכלל העבודה שנטפל אליו בעת הצרות, שמשמע לכוארה שספקה לו אין הספק שמא גם להטפל בעת צרה רק דרבנן שזה א"א דהו מעיקרי האמונה לבתו בשית' ולבקש מעמו שיעזרו, וכדוחין שנענש אסא על שלא דרש את ה' בחלו כי ברופאים בדה"י וכי במצודת דוד שלא דרש להטפל אל ה', ואם היה רק מדרבן אף בעת צרה ואנשי כנה"ג דהא לא תיקנו אלא אנשי כנה"ג אם הוא רק דרבנן, ודוחק לומר שלמה תיקן להטפל בעת צרה והסבירו שטיפלו בכל יום דלא הזוכר זה. וגם הא חזקיהו המלך גנו ספר רפואות כדאיתא בברכות דף י' ופרש"י שם הוסיף להטפל בכל יום דלא הזוכר זה. והוא חזקיהו המלך גנו ספר רפואות כדאיתא בברכות דף י' ופרש"י שם כדי שיבקשו רחמים, ואם לא היה חיווב לבקש רחמים לא היה זה טעם שיגנו דמה לו אם לא יבקש רחמים כיון שאין להזוכר, לכן ברור שלכו"ע מחויבין להטפל בעת צרה מדוריותא אף להסבורין תפלה דרבנן. וכוונת הרמב"ן בספקו הוא אם יש לפרש הקרה על זה משום דא"ב ללא קרא ידען זה מטעם דהו מעיקרי האמונה והוי דרשת הספרי מלעבדו זו תפלה בהכרח על כל הימים אף שלא בעת הצורך שהוא לדידיה רק אסמכתא, או שא"צ קרא מ"מ יש לפרש לעבדו על זה שיתפל בעת צרה ויהיה ע"ז עוד עשה בלבד החיווב מצד עיקרי האמונה. וכיון שמא"כ עיקרי האמונה יש חיווב הוא גם על בן נח להטפל בעת צרכו ויהיה לו שכר על אמונו בשית' ותפלתו אליו כמוחיב ועשה בתפלה זו דבעת צרה.

ובדבר להטפל איזה תפלה בנוסח אחד ישראל ונכרי יחד כגון, כי רצון מ לפני רבון העולם שיתן לי חיים וברכה, והנכרי אפשר מתכוון לאמונו והישראל מכיוון לשית' שתוא רבוון העולם ولو הוא מתפלל, אם הוא נושא שעשו זה בעצם אני רואה בזה איסור מדיינא במה שמתפלליין יחד אף שכונת הנכרי היא לאמונו. אך אולי יש קצת לחוש להרואין שיאמרו מדםתפלל יחד עם הנכרי שהוא ג"כ מתכוון במחשבת הנכרי, שבעצם אני רואה מ"ט יאמרו זה שלא נחשדו ישראל על ע"ז ח"ז. אבל אם נוסח התפלה חבירו כומרים שאף שאין בה שום רמז ניכר לאמונותם אין לישראל אף בעצמו וכ"ש שלא עם הנכרי משום דמיילא הוא נושא זה לאמונותם, אם לא כישוסיף הישראל אליו ישראל וכדומה שיהיה ניכר דבריו שהוא לשית' לבדו. וכיון שאסור מסתבר שהוא תועבה ולא יצא בזה אף ידי תפלה דאוריתא כדאמר רבא בברכות דף כ"ב במצו צואה במקומו הויאל וחטא ע"פ שהטפל תפלתו תועבה להר"י בתוס' שם דיחור ויתפלל וכן פסקו הרמב"ם והש"ע ורוב הראשונים.

ובדבר התפלה הקצרה שאומרים הילדים בבתי ספר של המדינה, נראה שכוונה לא הזיכרו רמז מאמונותם שנעו נבטי ספר גם ליהודים ועל עוד עמים אשר במדינתו הגודלה והמושלים במדינתנו הם אנשי חסד ואין רצים להשליט אמונותם על שאר האזרחים וכן יסדו נושא כזה שכן לא שייך לחוש שנתייסד ע"י כומרים לכוננה לאמונותם וכן אין בזה איסור מדינא וגם חשש רואין אף אם נימא שאיכה במתפלליין יחד מסתבר שליכאPCA שידיוע שנתייסד שכל אחד יכול לאמונו.

ולהזכיר שם ג' באנגלית שהוא הכונה על השית' בגליו הראש נראה שאינו להקפיד כ"כ, זהה הש"ץ י"ד סימן קע"ט ס"ק י"א כתוב דבלשון חול כמו גטו אינו שם כלל ומותר למחוק והוא פשוט אצלו כ"כ עד שאמר בלשון והגע עצמן זה מותר למחוק שם שנכתב בלשון חול, וכך מתייר אף לחוש על המכחה ולקрок בהזכרת פסוק בלשון לעז אף אמר גם השם בלשון חול כרשי' בשם רבו ורך לכתלה יש ליהר עי"ש, א"כ כ"ש לעניין הזקרה בגליו הראש שיש שסוברים שאף שם ממש הוא רק למדת חסידות, וכן ממשם גם לשון המחבר בסימן צ"א סעיף ג' שכותב בלשון יש אומרים שאיסור ממש שכו"ע, שודאי אין להחמיר כשהאי אפשר כמו לאלו שבתמי ספר המדינה שלא ילבשו היארמולקעס/ הcipotot/ קפidea במה שיזכירו גם שם ג' בלשון אנגלית, וכך זה היוציאין ידי תפלה דאוריתא כיון שאין הנושא מכומרים.

ובבן נח שיש לו שכר Caino מצווה ועשה כמתפלל, איך הוא כמתפלל בהרהורישראל אינו יוצא כדאיתא במג"א סימן ק"א סק"ב, פשוט שכיוון שאינו עשה כדי המצווה גם בן נח לא יכול שום שכר. ואף שחולה מהרהור התפלה בלבו הוא רק לרוחה דמלטה ואינו יוצא בזהadam הבראי יצטרך לחזור ולהטפל לרוח האחרוניים עיין במ"ב סימן ס"ב סק"ז ובבאו הלהקה שם ולכך אלו שאומרים 딸קו להטפל בהרהור אינו כלום והחשות שמא יניחו הנקרים לומר גם בהזכרת אמונותם אין מקום לחוש כיון שכונת כזה מצד שאין רצים להשליט אמונותם. זה מה שנתבאר לדינה. ולהתערב בחלוקת בני המדינה אם לומר תפלה זו בבתמי ספר של המדינה או לבטל, עצמי היהת שלא להתערב יראי ה' בזה אף שיש סוברים שצרכי להתערב ולומר שדעתנו הוא שיאמרו התפלה ויש פנים לכאנן ולכאנן ואל תעשה עדיף. ידידו, משה פינייטין.

7- פרי מגדים פתיחה להלכות תפילה

ונ"מ ספק התפלו כלל אף פ"א חוזר ומתפלל דספק תורה הוה ובגמרה אמר אין חזר ומתפלל מיيري להתפלל פ"א ועמ"א קו כתוב אפשר דנים בפ"א די ועמ"ש כאן לכך גירסת דרhamyi משמע דחייבין בשאר תפנות ומיהו תמסת

ערבית רשות דקלה חובה בזו יש לומר דנים לא קבלוה חובה... והנה ספק התפלל או לא התפלל כלל כל מעת לעת ובליל ב' בתפלת ערבית מתפלל שטים על כל פנים אחת לעריבת המשלום ושניה לתשלומין של יום אטמול אמנים לאחר העיון א' צ' כה'ג להתפלל שטים הוא רק מדרבן לא מ"ה וא'כ בעבר כל היום וספק לו אם התפללתו מנהה מתפלל ערבית שתים הוא רק מדרבן לא מ"ה וא'כ בעבר כל היום וספק לו אם התפללתו מנהה ספק דרבנן לקולא מאחר דתשולם אין אלא מדרבן וכדכתיבנא. ולהר' מ' ז' יש קולה דנים חייבות רק פ'א במעט לעת בתפלה הויאל ומן התורה אין לה קבוע ואין תפנות הויאל ויש להם קבוע פטורין ... ונפק' מ' טובא עוד במאי שהיא אנווש ולא התפלל כל מעת לעת עד סמוך לשיקעת החמה ואח'כ נזדמן לו מצוה דרבנן אם תפלה ד'ת מצוה ד'ת קודמת לדרבנן איזה שירצה עשו ואפשר להקדים תפילה דרhamyi ניניהו ואפילו הוה דרבנן אלא להיפוך אם נזדמן לו מצוה ד'ת תפלה דרבנן מצוה ד'ת עדיף ועינו הלכות מגילה גבי מקרא מגילה ושאר מצות ובפרי' מ' ש' שם. והוא יודע אם לא התפלל כל מעת לעת ונזכר בין השימושות כמ"ש הר' ז' לבסוכה גבי לולב אטרוס בספק שיעי' דזים ראשון דהוה מן התורה בין השימושות שלו צריך ליטול לולב ... משא'כ אם תפלה דרבנן ואין לה עיקר מן התורה כלל אם לא נזכר עד בין השימושון אין מותפלל וימתין עד שיגיע זמן ערבית ומתפלל שתים ערבית לא בין השימושות שאין זמו תפלה כלל.

8 - חידושים הגרא"ח הלוי הלכות תפילה פרק ד' הלכה א'

ואם שיוכל להיות כן גם ללא טעם אבל יש להסביר עוד לדעת הרמב"ם דחויבת התפלה ומצוותה הוא מדין תורה ואפילו להחולקים על הרמב"ם היינו רק בחויבה אבל קיומה וענינה חוי לכ"ע מדין תורה וא'כ מהתעסק דהוי דין אורייתא בכל התורה כולה דמתעסק איינו כלום מדין תורה וכן הא דמצות צרכיות כונה דנוהג בכל מצות התורה hei ג' דין עיקוב שלו מדין תורה ואני תפלה מדין תורה ע'כ לא להתפלל, משא'כ דין כונה של פירוש הדברים המשוכם רק בתפלה הרי גם בתפלה עצמה איינו רק מותקנת חכמים וא'כ שפיר נזכר כיון דמדוריתא מיה היא תפלה על כן יתפלל גם ללא יכולគון זה. ואך אם יכול לכוון רק שהתפלל ללא כוונה ייחזר ויתפלל ממשום לכך כוונה שחויבה מדין הם וע'כ לא הביא הרמב"ם רק שיחזור ויתפלל ולא יוטר וכמו שנכתבא.

8א - עמק ברכה נשיאת כפים אותן א'

ושמעתי מכבוד מ"ר הגאב"ד דבריסק שליט"א בשם אבי מרן הגרא"ח הלוי ז'ל שאחד הקשה לו להסבירים דתפלה איינו אלא מדרבנן איך יתכן נשיאת כפים בגבולי מדורייתא, הא ליכא עבודה, ותירץ לו דאף להסבירים דתפלה דרבנן היינו דוקא חובת התפילה דמדורייתא ליכא חיויבא להתפלל אבל עניין התפילה hei לכ"ע ואם התפלל שפיר מקיים מצוה אורייתא ומיקרי עבודה וא'כ נמצא לפי זה דמדורייתא הוא דבעינן עשרה לנשיאת כפים כדי דליהו עבודה צבור.

8ב - ש"ת יביע אומר חלק ג' - אורח חיים סימן ח'

(ב) והנה בም"ש הגרא"ח מבירסק, שאף למ"ד תפלה מדרבנן, היינו דוקא חיויב התפלה, אבל קיומה וענינה חוי מה"ת לכ"ע. לכאורה היה נ"ל לישב בזה ק' המבי"ט בקרית ספר (פ"א מה' תפלה, והפר"ח סי' פט ס"א), ע"ד הרמב"ן דס"ל דמצות תפלה מדרבנן. דהא אמרין בתעניית (כח) מה הפרש בין זל"ז, הלו ד'ת והלו ד"ס. ופרש"י ותוס', תפלה מנהה הויא ד'ת וכדי לפינן (ביברות כו): ויצא יצחק לשוח בשדה ואין שיחה אלא תפלה. ע"ש. ולפי האמור ניחא, דאע"ג דאיינה חובה מה"ת, מ"מ המותפלל אותה ומקיימה hei כמקרים מצוה מה"ת. אלא שיש לפפק בעצם החדשונ היל' ממן"ש הרמב"ן בס' המצות, דהא דאמרין בתעניית (ב) ועלבדו בכל לבבכם איזוהי עבודה שבלב זיהי תפלה, אסמכתה בعلמא הוा. ע"ש. ואם איתא הי' לתרץ בפשיות דאה'ג דעתין התפלה וקיומה מה"ת hei, מ"מ איינה חובה אלא מדרבנן. ובפסוק לא נזכר זאת דרך חיויב. וכי"ב כ' הכה' מ' (רפ"א מה' תפלה) דהא דיליף הרמב"ם למ"ע דתפלה בכל יום מדכתיב ועובדת את ה"א, ולא כ' שנצטוינו ע"ז ממן"ש לעבדו בכל לבבכם דהינו תפלה. מושום דעלבדו איינו מצוה אלא סייפור דברים הוא, אם שמעו תשמעו לאהבה את ה' ועבדו ונתחמי מטר ארצכם. ע'כ. אלמא דרמב"ן גם קיים מצות התפלה וענינה איינו אלא מדרבנן. (ומש'ה שפיר הק' המבי"ט והפר"ח היל' וע' בקרית ספר שם מ"ש בזו). איברא דבעיקר ק' המבי"ט שעוד מושום דבקרא Dolubdo בכל לבבכם לא נזכר שהוא בכל יום, משא'כ בקרה דעובדת את ה"א דמיירי בכל יום, וכמ"ש המבי"ט שם, דאסיפה ذקרה סמיך דכתיב ובזיך את לחמך ואת מימיך, דהיינו צורך כל יום. וכמ"ש בב"מ (קז): ע"ש. ועכ"פ מז' הרמב"ן מוכחה שפיר דכל יסוד המצווה מדרבנן. וכן מתבאר בתש"ר הרדב"ז ח"ד (ס"י רצגן), גבי כהן העומד בתפלה ואין שם כהן אחר שפוסק וועלה לשיא כפיו. דב"כ = דברכת כהנים = מדאו' ותפלה מדרבנן. ע"ש. וכ"ה ב מג"א (ס"י קכח סק"מ). ובש"ת הלק"ט ח"א

(ס' סד). וע"ע בשו"ת רב פעלים ח"ג (חאו"ח סי' ד). ואכם"ל, וראיתי שכבר העיר בד' המג"א, בס' עמק ברכה (דיני נ"כ אות ד) עפ"ד הגאון מבריסק הללו. והצ"ע. ע"ש. וע"ב בס' שביבי אש א"ח (עמוד לד). ולפי האמור בדברי הרמב"ן עצמו לא משמע כן. ודוק.

8ג - מגן אברהם סימן קכח ט"ק

יכול לישא - דיליכא בל תוסיף בעשי' המצוה ב' פערמים, כהן המתפלל אם אין שם כהן אחר פוסק ועליה לדוכן ואם יש שם כהנים אין פוסק (רددב"ז ח"א סי' רנ"ג ול"נ)adam אין צורך לצורך דהא בעש' וגדו"ל מזה אמרו בקראוו לתורה דפוסק מקראית שמע וכ"מ בראשב"א סי' קפ"ה וכ"מ בתוס' סוטה:

8ד - עמק ברכה שם אות ד'

ולענ"ד צ"ע בזה לפ"מ שرأיתי בחידושי מרן הר"ח הלוי מבריסק ז"ל דאפילו להסבירים דתיליה דרבנן היינו דוקא חותבת התפילה דמדוראייתא ליכא חיזבא להתפלל אבל עניינה וקיומה לכ"ע هو דווקא דורייתאותם מתפלל לכ"ע מקיים מצוה דורייתא וא"כ למה לא נימא בזה העוסק במצבה פטור מן המצוה דהא עסוק בקיים מצוה דורייתא דהרי גם במצבה שאינה חיובית אמרין העוסק במצבה פטור מן המצוה כדייא בסוכה דף כו: כתבי ספרים תפילין וכו' פטורין מכל מצות שבתורה מסוים עסוק במצבה אף דהוי רק מצוה קיומית לכתוב לאחרים ספרים ותפилиין

9 - רמב"ס הלכות תפילה ונשיאות כפים פרק י הלכה ו

מי שנסתפק לו אם התפלל אם לא התפלל אין חזר ומתפלל אלא אם כן מתפלל תפלה זו על דעת שהוא נדבה, ד' שם רצה ויחד להתפלל כל היום תפלה נדבה יתפלל

10 - כספ' משנה הלכות תפילה ונשיאות כפים פרק א הלכה א

ואין משנה התפלה הזאת מן התורה. כולם מטבע התפלה הזאת והוא מלשון ושננותם אלא באז זה נוסח שיזדמן לאדם בו. ומעתה מה שאמרו בבעל קרין שאינו מתפלל היינו שאינו מתפלל תפלה זו בנוסח זה שלוש פעמים ביום אבל אומר הוא לעצמו תפלה קצרה פעמי אחת ביום. א"נ יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה כדאיתא בפרק האשרה הרבה (יבמות דף פ"ט), ומ"ש בסוכה דלתפלת דרבנן מפסיקין היינו לפי שכבר התפלל תפלה אותה ביום ההוא או נשאר לו שהות להתפלל אותה או אמר תפלה קצרה ביותר שהוא חייב מן התורה. ומ"ש ועוד שמי שנאנס וכו' אפשר לומר שלא אמרו ספק התפלל ספק לא התפלל אין חזר ומתפלל היינו דוקא שלא נסתפק לו בכל תפנות היום ההוא אבל אם נסתפק לו כן חזר ומתפלל ואפילו אם נאמר דבנסתפק בכל תפנות היום נמי פטור י"ל מתפלל תפלה קצרה וכן רב יהודה לא הוה מצליל תפלה גמורה ג"פ ביום אבל בכל יום היה מתפלל תפלה קצרה ע"פ הדריך שתכתבתי ולא הוצרכו להזכיר תפלה קצרה זו בגמרה להיות הדבר פשוט שלא תיעקר מצוה דורייתא ממוקמה. כנ"ל לישב דעת רבינו:

11 - אבי עורי הלכות תפילה פרק א' הלכה א'

ונראה בזה דנהה התקינה בתפילה היה שיתפלל תשע עשרה ברכות אם דעתו מכוונת אבל אם הוא טרוד יתפלל תפלה הבינו באמצעותה אחת מטעם כל האמצעיות ושלש אחרונות ויצא ידי חובתו מבואר בפ"ב לקמן ואמ' היה מהלך במקום סכנה אז מתפלל רק תפלה קצרה צרכי עמץ ישראל מרובים וכו' מבואר לקמן בסוף"ד, ובתפלה זו אין יוצא חובתו דאת"כ כשמגיע למקום שיצא מן הסכנה חזר ומתפלל תשע עשרה ברכות והרי החזוב דורייתא היה יכול לצאת בזה שהוא מתחילה בשבחו של מקום והיה גומר בהודו, ולמה לא הרצוito לכך? מזה מוכח שאחרי תקנת חכמים שצריך להתפלל תשע עשרה עקרו חכמים בשב ואל תעשה החזוב תפלה וחובבו הוא רק בתשע עשרה ברכות או בהביננו שכולם כל האמצעיות, אבל בתפלה קצרה שאין שם מעין האמצעיות אין זו תפלה אלא שתקנו לומר במקום סכנה תפלה אבל אין יוצא בה חובתו, ולכן אין צורך להתחילה בשבחו של מקום ולא לסיים בהודיה שהוא מדורייתא תפלה מבואר כאן בה"ב יעווין בכ"מ. ומכיון עוד כיווץ זה מבואר בריש ברכות לעניין אם עבר חצotta ולא קרא ק"ש שלחכמים אף שהוא דיעבד אין יוצא ואין צריך לקרוות ק"ש וביאר שם הר"י הטעם משום שיש כח ביד חכמים לעקוב החזוב תורה וממילא אין כאן דין תורה כל עיקרadam היה חייב התורה עדין למה לא יקרא וקיים את דין התורה ולקרא ק"ש וכן מבואר בתוס' בסוכה דף ג. בד"ה דאמר לך מי וכו' בסוכה קטנה שגורין שמא ימשך אחר שלוחנו שאפילו מדורייתא לא קיים וזה שאמר שם לא קיימת מצות

סוכה מימיך ע"ש. שוב ראייתי בפמ"ג בא"ח בפתחה הכללת בג"ג שביאר זאת ע"ש. ומשום כך לשיטת הרמב"ס שתפילה היא של תורה זהו ורק מעיקר דין התורה יש חיוב תפלה אבל אחריו שחכמים תקנו להתפלל תשע עשרה ברכות ובפחות אינו יוצא ואם אפילו אי אפשר לו להתפלל תשע עשרה ברכות ולא לכלול את כולם באחת אינו מחייב ומשום שעקרו חכמים את החיוב כל עיקר נמצא שהה ודאי כשהוא מתפלל תשע עשרה יוצא בזה גם הדיון תורה ויש גם כן תפלה של תורה ומ"ע מן התורה אבל החיוב מ"ע של תורה אין עליו שהחيוב של תורה עקרו חכמים בשב ואל תעשה אלא החיוב הוא חיוב דרבנן תפילת תשע עשרה ו"י שמתפלל זאת התפלה נתקיים בה גם מ"ע של תורה וכמו כל מצוה שנייה חייבת שיש קיום מ"ע בעשותה אבל אין חיוב מ"ע וכן קבעו חז"ל במ"ע של תפלה שעקרו כל עיקר החיוב.

ומעתה לעניין בע"ק אסור בהרהור אפילו לתפלה ומשום שתפלה דרבנן הינו שהחיוב הוא מדרבנן אף שכשמתפלל מקיים מצוה דאוריתית וכן לעניין ספק איינו חזר וمتפלל משום שהחיוב הוא מדרבנן והוי ספק דרבנן ואף שלענין סוכה הספק היא ספיקא דאוריתית זהו שם ביטול הדיון תורה ועקרו אותו רק לגבי זה לעניין ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בבית משא"כ בתפילה עקרו כל החיוב תורה שהרי תקנו נוסח תפילה ותשע עשרה ברכות ולענין ברכות המזון ג"כ החכמים רק הוסיפו הברכה הרבעית אבל השלשה ברכות הן דאוריתית לכמה שיטת א"כ יש לברכת המזון דיון חיוב תורה משא"כ תפילה וכן קבעו חז"ל שבתפילה עקרו חיוב התורה והחיוב הוא רק דרבנן אלא שתקיים בה מצות תורה וע"כ הוא ספק דרבנן בספק ודוק היטב.

12 - מושיפות מסכת סוכה דג עמוד א

וצ"ל אצטראך ה norms לאיתוני היכא דב"ה מחמירים מדרבנן וב"ש מוקמי לה אדוורייתא ולא גזרין אם עשה בדברי ב"ש לא יצא ידי חובתו אפי' דאוריתית כדאשכחן לב"ש היכא דיתיב אפיקחא דמטלתא גזרי שמא ימשך אחר שולחנו וקאמרי לא קיימות מצות סוכה מימיך דאפי' מדאוריתית לא קיים ומדבית שמא נשמע לעב"ה

13 - מנחת חינוך מצוה לאאות ג'

ודע דהמצואה מן התורה לדבר דברים של בבוד הימים כל אחד לפי צחות לשונו אבל נוסח הקידוש אינו מן התורה וזה תיקנו אנשי הכנסת הגדולה מבואר בברכות פרק אין עומדין לג. וגם שיהיה בברכה שם ומלכות אבל מן התורה אומר כל אחד לפי מה שרוצה והעיקר צריך להזכיר מעתה הימים וכן הוא בראשונים גבי ברכת המזון שהוא מן התורה עיין בב"י לטור או"ח ריש סיימון קפז בשם הרשב"א והרא"ש ברכות מה: וגם בשם הרמב"ן ברכת המזון היה מן התורה אבל המטיב עינה מן התורה עי"ש והכה נמא זהה פשוטו. ועיין שאגת אריה סיימון הנ"ל. אך עשה שתקנו חז"ל הנוסח דהיכינו להתחילה בשם ומלכות ולסימן הווא לא עשה כן רק אמר דברים מעצמו למעלת הימים אפשר אף מן התורה לא יצא כמו שכתבו הרטוס' סוכה ג. ד"ה אמר גבי לא קיימות מצות סוכה מימיך וברכות יא. ד"ה תנין דכל מקומות דקתו חז"ל במצוות דאוריתית והוא לא עשה כן לא יצא כלל עיין פרי מגדים לא"ח פתיחה הכללת ח"ג אות ח' אדם עשה בمزיד לא יצא כלל ובאונס יצא מן התורה. ועי"ש שכתב זה ג"כ לעניין קידוש שלא על הocus ועד נפק"ם והבאתי דבריו כמה פעמים בחיבוריו ואין כאן מקום להאריך. ועי"ש באות ז' ג"כ.

14 - שו"ת שאגת אריה סיימון יד

ראייתי לברר כאן שורש א' אם יש לתפלה עיקר מה"ת או כל עצמה אינה אלא מד"ס. דעת שהרמב"ס כ' בפ"א מה' תפלה מ"ע להתפלל בכל יום שנא' ועבדתם את ה' כו' מפני המשמועה למדוז שעובדת זו היא תפלה שנא' ולעבדו בכל לבבכם אמרו חכמים איזה היא עבדה שבלב זו תפלה ואין מניין התפלה מה"ת ואין משנה התפלה מה"ת ואין לתפלה זמן קבוע מה"ת ע"כ. וכן לדב"פ מס' (דף כ ב) תנין נשים ועבדים וקטנים פטורים מכך"ש ומן התפליין וחיבין בתפלה ובגמ' אמרו' וחיבין בתפלה דרhamyi נינחו מ"ד הואיל וכתיב ערב ובקר וצחים כמ"ע שהז"ג דמי קמ"ל. והשתא ל"ל טעמא מושום דרhamyi נינחו ת"ל דמדאורית ה"ל מ"ע שלא הז"ג ואע"ג דאתו רבנן ותיקנו זמנים קבועים לתפלה מ"מ לא לעkor ד"ת קאתו דע"ז יהיו נשים ועבדים פטורין אלא להוסיף על ד"ת קאתו ועוד היאק ס"ד לפוטרים מן התפלה מושום דכתיב ערב ובקר כיון דמה"ת אין לה זמן קבוע. ויל' דזה דקאמר טעמא מושום דרhamyi נינחו הינו לחיב את הנשים בכל ג' תפליות הקבועות בכל יום מדרבנן דס"ד דה"ל מ"ע שהז"ג ולא לחיבו אלא בתפלה א' ביום שחיויבו מה"ת ובכל ג' תפליות הקבועות בזיה מחרץ שירצה שי"ח מ"ע שהז"ג ויל' דזאת דקאמר טעמא מושום דרhamyi נינחו חיבין בכל התפלות ובנוסח שתיקנו רבנן. והרמב"ן בסת"ה חלק מ"ע סי' ה'حسب עלייו ואמור שכבר ביארו חכמים בוגם' שתפלה מדרבנן כמו שאמרינו בפ"ג דברכות לעניין בעל קרי שקורא ק"ש וمبرך על המזון ואינו מתפלל והעלו הטעם ק"ש ובה"מ דאוריטי ותפלה דרבנן ובגמ' דסוכה אמרינו לגבי תפלה דתנן ואם התחלו אין מפסיקין והקשו מלולב דתנן

נותלו על שלחנו אלמא מפסיק והשיבו בדרך תימה מאי קושיא הא דאוראי' הא דרבנן. והכ"מ השיב עליו מה שאמרו בבר' שאיינו מתפלל הינו שאינו מתפלל תפלה זו בנוסח זה ג"פ אבל אומר הוא לעצמו תפלה קרצה פ"א י"ז יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת כדאי בפ' האשא רבבה ע"כ. הנה מש"כ דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת אמרת אמר אבל גבי בעל קרי חזין שלא רצוי חכמי לעקור דבר מה"ת גביה דידייה שהרי חייבו אותו להרהר ק"ש ולברך על המזון לאחריו מושם דמדוראי' הנו ואית תפלה דאוראי' הל"ל דמהרהר בתפלה נמי. ובגמ' מוכיח שם מדרנן היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי לא יפסיק אלא יקצר טעמא דאתחל הא לא אתחליל לא יתחיל ואפי' בהרהור א"צ להתחיל ואפי' למ"ד התם הרהור לאו כדיור דמי ואין יוצא י"ח בהרהור מ"מ אע"פ שעקרו חכמים דבר מן התורה לגבי בעל קרי שחייב אין יוצא ידי חובת ק"ש ובה"מ לאחריו של תורה ע"י הרהור א"פ"ה חזין דבמצוי של תורה חייבו ההרהור בה ומגדל חייבו ההרהור בתפלה ש"מ דאיינו של תורה כמו דאיינו מברך לפניה ולאחריה של ק"ש ועל המזון לפניו אפי' בהרהור מושם שאינו של תורה כדאי התם. ה"נ ה"ט דתפלה. ובזהdia אמרין התם אהא דאר"י אמרת ויציב דאוראי'. ואס"ד או"י דאוראי' לברך לאחריה. וה"נ אס"ד תפלה דאוראי' אם לא התחליל אמראי לא יתחיל. ומש"כ בתחילת מ"ש בעבול קרי שאינו מתפלל הינו שאינו מתפלל תפלה זו בנוסח זה אבל אומר הו"א לעצמו תפלה קרצה כו' אינו במשמעותו כלל ה"ל להגמ' לסתות אלא לפרש. ועוד אס"ד שיש לתפלה עיקר מה"ת אלא שנוסח זה של י"ח הוא מדרנן א"כ כמו דמרין התם לר"י אמרת ויציב דאוראי' לברך לאחריה ומשני מ"ט מברך אי מושם י"מ הא אידרכ' ליה בק"ש ופרק ונימא הא ולא ליבעי היא ומשני ק"ש עדייפא דעתך בה תרתי. ומשמעות דקורה ק"ש ככל אדם זהינו כל הג"פ דכל הנ"ג פ' ק"ש מיקרו ממש"כ הרמב"ם ברפ"ק מהל' ק"ש וש"מ מפני שקורא פ"א של ק"ש דאוראי' מפני י"מ שבה קורא אתcola כתקנות חכמים. וה"נ אם חייב להתפלל מה"ת א"כ היה ראוי ג"כ שיתפלל כל נוסח התפלה כתקנות חכמים ואע"פ שיש לדוחות זה בדוחק מ"מ אין נראה. ועוד הרי בהמ"ז נמי עיקרו מה"ת והנוסח שלו מדברי סופרים כדמרינו בפ' ג' שאכלו (דף מה) וכמש"כ הרמב"ם ברפ"א מה"ב וגס ק"ל הטוב והמטיב לאו דאוראי' כדארמי' בפ' ג' שאכלו (דף מה) א"כ ממ"נ אס בעול קרי מברך בה"מ בנוסח כתקנות חכמים וגם הטוב והמטיב א"כ נוסח תפלה י"ח יהרהור ג"כ בלבו הויאל ויעיר תפלה ד"ת כמו עיקר בה"מ ואמאי לא תנין נמי לתפלה בהדי ק"ש ובה"מ לאחריו ודבעל קרי מהרהור ביה. ואם אינו מהרהור אלא עיקר בה"מ בקרצה ולא כפי' נוסח דדברי סופרים ולא הטוב והמטיב שאינו של תורה א"כ יהרהור נמי עיקר תפלה של תורה בקרצה וכן מדרנן ועל המזון מברך לאחריו ואע"פ שאינו מברך כתיקון חכמים ה"נ ה"ל למייתני נמי לתפלה בהדי בה"מ דהא דמו להדי שמהרהור בהן את חיוב התורה שבחן לחוד ולא כתקנות חכמים שהוסיפו על של תורה. אלא וודאי ש"מ דאי לטאפה עיקר מה"ת וכל עצמו אינו אלא מדרנן הילך אינו מהרהור בלבו כלל אבל בה"מ וכן ק"ש דאוראי' ואפי' לר"י דאמר ק"ש דרבנן מ"מ י"מ שבו ד"ת הוא הויאל ואת להו עיקר מה"ת מהרהור את הכל בלבו אף' מילתא דרבנן שביהם שהוסיפו על עיקר של תורה דכוין דעתך فهو עיקר מה"ת מהרהור את הכל בשאר כל אדם דלא פלוג רבנן: ... עוד כ' הרמב"ן ועוד שמי שנאנס ולא התפלל בשחרית ובמנחה נסתפק בעצמו ספק התפלל ספק לא התפלל א"ב לפ"ד הרבה היה צריך לחזור ולהתפלל והם פסקו לעולם בכל ספק בתפלה שאין חזר ומתפלל מפני שהיא מדרנן ע"כ. והшиб היכ"מ אפשר לומר שלא אמרו ספק התפלל ספק לא התפלל שאין חזר ומתפלל הינו דזוקא בשלא נסתפק לו בכל תפלו' הינו ההוא אבל אם נסתפק לו כן חזר ומתפלל ואפי' נאמר דבנטסתפק בכל תפנות היום נמי פטור י"ל שמתפלל תפלה קרצה וכן ר' יודה לא היה מצלי תפלה גמורה ג"פ ביום אבל יום היה מתפלל תפלה קרצה ע"ד שכתבתני ולא הוצרכו להזכיר תפלה קרצה זו בוגמ' להיות הדבר פשוט שלא עיקר מצוה דאוראי' מקומה ע"כ. גם זה אינו נכון שהרי ר"א התם בפ' מי שמותו אמר ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חזר וקורא ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חזר ומתפלל ופליג אר"י דאמר התם ספק קרא ק"ש אינו חזר וקורא מ"ט ק"ש דרבנן. ו/or"א ס"ל ק"ש דאוראי' וספק' לחומר' והרי ספק קרא ק"ש ע"כ מירי דומי' דספק התפלל ובספק התפלל לדעת הרמב"ם מירי בע"כ שוזדי לו שהתפלל עיקר תפלה של תורה וא"כ בספק קק"ש מירי נמי בכח"ג שקרא וודאי עיקר ק"ש של תורה ואני מסופק אלא על Tos' של דבריהן. א"כ מ"ש בק"ש שחזר ואומר Tos' של דבריהם ומ"ש תפלה שא"ח ומתפלל Tos' של דבריהן הא וודאי לא אחת היא ואני טועם חלק בינויהם. אלא וודאי אין לתפלה עיקר כלל מה"ת וכולה מילתא דידה מדברי סופרים ספיקה לקולא. ובס' מגילת אסתר דחי את ראיות הרמב"ן כמו בעל כ"מ וכבר נתברר שדבריהן דחווי:

15 - תלמוד בבלי מסכת שבת זט בג עמוד א

מאי מברך? מברך אשר קדשו במצותי וצונו להדליק נר של חנוכה והיכן צונו? רב אוי אמר: +דברים יז+ מלא תסוע. רב נחמי אמר: +דברים לב+ שאלה אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך

16 - מגן אברהם סימן קו ס"ק ז

אין מברכין על התפלה מפני שאין לה קבוע

17 - אליה רביה סימן קיג

כתב ר"ד אבודר罕 [עמדו צג] הא אכן מברכין אשר קדשו במצוותיו וצונו על התפלה מצוה, מפני שהתפילה מצוה שאין לה קצבה מן התורה, אלא ביד אדם למעט או לרבות

18 - פרי מגדים פתיחה להלבות תפילה

והו יודע לענין תפלה אם הרהור כדברור דמי או לאו יש בו מחולקת ויבוראאי"ה בסמוך והנה המ"א ק"ו אות ד' בשם ר"ד"א (הוא אבודר罕) אין מברכין על תפילה מפני שאין קבוע כלומר הלואי يتפלל כל היום ויל' דהרהור סגי ואין מברכין על דברים שבבל אין הלכות פסח תל"א אכן מברכין על ביטול העיקר יע"ש וברכות ק"ש כתוב רבינו יונה וחה"ר ברכות דלאו אק"ש כתבנו יע"ש בריש מאמרי ואיה יبور.

19 - שות מהר"ס שיק או"ח סימן לט

מכתבו קבלתי והוא לי למשיבת נפש שהזכירני עת שהיינו בישיבת מרן הגאון קדוש ישראל בעל חותם סופר זצ"ל, ומה ששאל בנו הצעיר שוויה טעם למה אין מברכין ברכת המצאות על ק"ש ותפלה שחון דורייתא מכל שכן מקראית הלו ומגילה, הנה קושיא זו קשה בהרבה מצות שאין מברכין עליהם, וכבר כתוב הרשב"א בתשובה סימן יא להקשוט ע"ז על כמה מצות. ובק"ש ובתפילה יש לומר הטעם לפי הכלל שכתוב הרשב"א שם במצווה שאפשר שלא יבוא לידי גמר אין מברכין עליו ורנה במצוות ק"ש ותפלה דוקא בכונה תלא מלטה ובריש פרק היה קורא פליגו תנאים עד היקן צrisk כונה וכונה זו היינו כוונת העין ולא סגי בכונה לקיים המצואה כמ"ש ושמותם את דברי אלה על לבבכם ובתפילה נאמר ולעבדו בכל לבבכם ואמרנן איזה עבודה שהיא בלב זו תפילה ואם לא כוון כוונת העין אפילו אם מכין לעשות מצות הבורא מ"מ לא עשה המצואה כתיקונה משא"כ בשאר מצות אפילו לדין דקי"ל מצות צרכות כוונה אין צrisk כונה אלא לקיים מצות הבורא ברוך הוא וכיון שمبرך עליו לקיים מצות הבורא הרי עשה את המצואה כתיקונו וזה נראה לי כוונת היירושלמי ריש כיצד מברכין דיליף מקרא ודאותן לך את התורה והמצאות דצrisk לברך על המצאות וחזקם המפורשים זהה רק אסמכתא כמ"ש ג"כ הפרי מגדים בפתיחה כוללת בהלכות ברכות ול' נראה דהכוונה בירושלמי הנ"ל דצrisk לברך על המצאות היינו משום דצrisk כוונה. ולכך במצואה דיש לה משך זמן ובנטים יסיח דעתו ומחשבה מבטל מחשבה. ולכך צ"ל בפה ואז אין המחשבה מבטל דבר כמו בברכת התורה וכל זה בשאר מצות דבעין דוקא כוונה ואמרירה ובעי תרתי דין קיימ"ל שלא שימוש אל בברכות דף כא דס"ל ק"ש דרבנן נראה כוונתו דהדייבור הוא דרבנן וסגי בכונה והשאגת אורייה הארץ ופלפל בזה ועכ"פ כיון דין קי"ל דבעי תרתי הדיבור והכוונה, ואם לא כיון קרוא אינו מקיים המצואה ולכך לא קתנו ברכה על זה כמו שהביא הטור בא"ח סימן תל"ב דלכך אין מברכין על ביטול חמץ משום דעיקר ביטול לבב ועל דבר שבבל אין מברכין כן נראה לפענ"ד הטעם בזה.

20 - הגדרת מעשה נסים - פתיחה

ומה שנראה לסת טעם במה שלא תקנו ברכה כי עינינו הרואות שבכל דבר שתקנו ברכה בגוף המצאות לא תקנו ברכה על צוותיהם העשיות המצאות כי אינו בדיון לתקן ברכה על ברכה דהא ברכת המזון ג"כ מצות עשה דורייתא הוא ולא תקנו לברך אקבומו"ץ לברך על המזון אלא ודאי מטעם שכטבת כיון שمبرכין הש"ת בגוף המצואה אינו בדיון לתקן ברכה על ברכה ומטעם זה לא תקנו ג"כ כאן כיון שכבר תקנו ברכה אגוז הגואלה והוא ברכת אשר גאלנו לא תקנו עוד ברכה אחרת על זה.